

Experimentálna obnova druhového zloženia a diverzity vegetácie dubových lesov Západných Karpát

František Máliš a kolektív

Technická univerzita vo Zvolene, Katedra fytológie

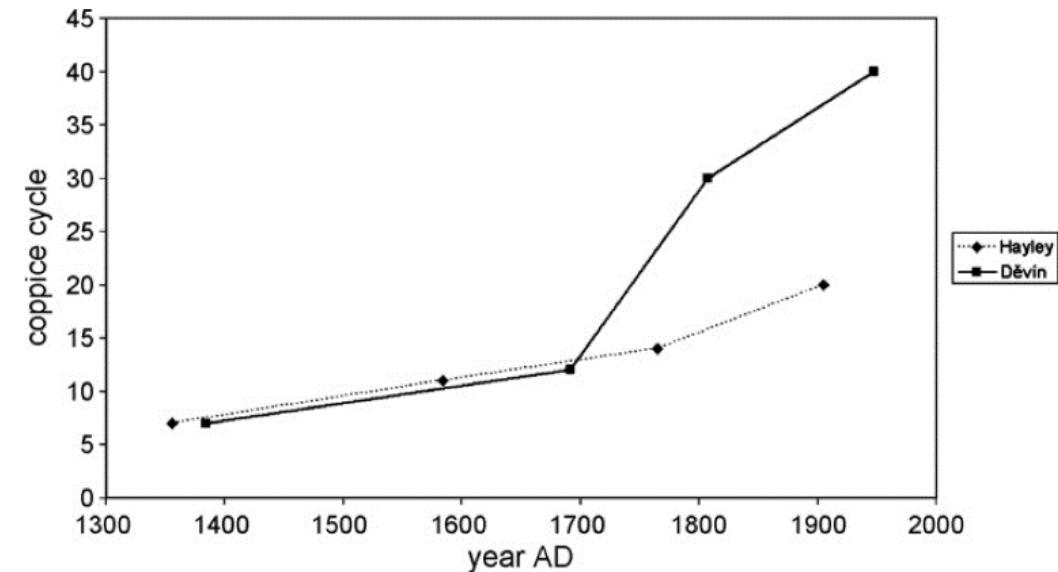
Zmena vo využívaní lesa a krajiny

Európa, Slovensko

dubiny obhospodarované výmladkovým spôsobom (vegetatívne)

nízky rubný vek (30-40 rokov palivo, 10-15 lúpaninové dubiny)

eliminácia pastvy, hrabania opadu (podstielanie dobytkom)

Szabó, P. (2010). *Forest Ecology and Management* 259

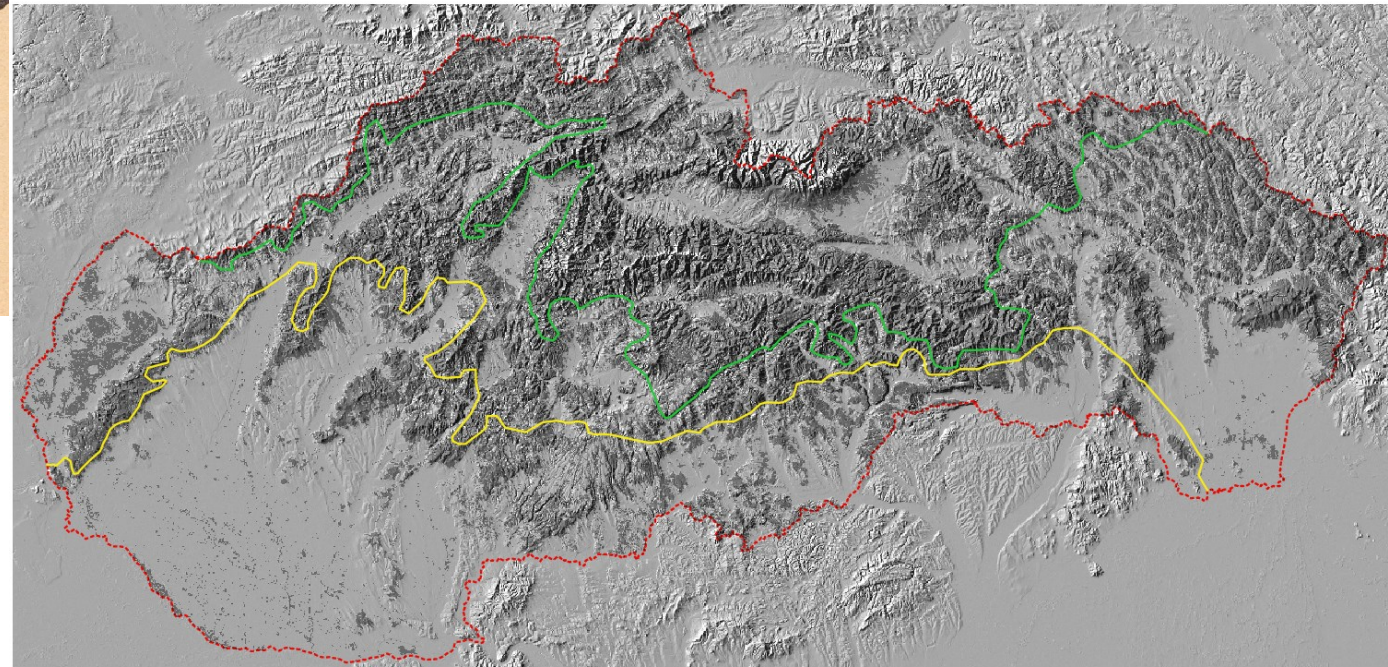
Zmena vo využívaní lesa a krajiny

Európa, Slovensko

Výskyt výmladkových lesov najmä v dubinách južného Slovenska

- žltá línia; 50 – 100 % výml. lesov
- zelená; 5 – 50 % výml. lesov

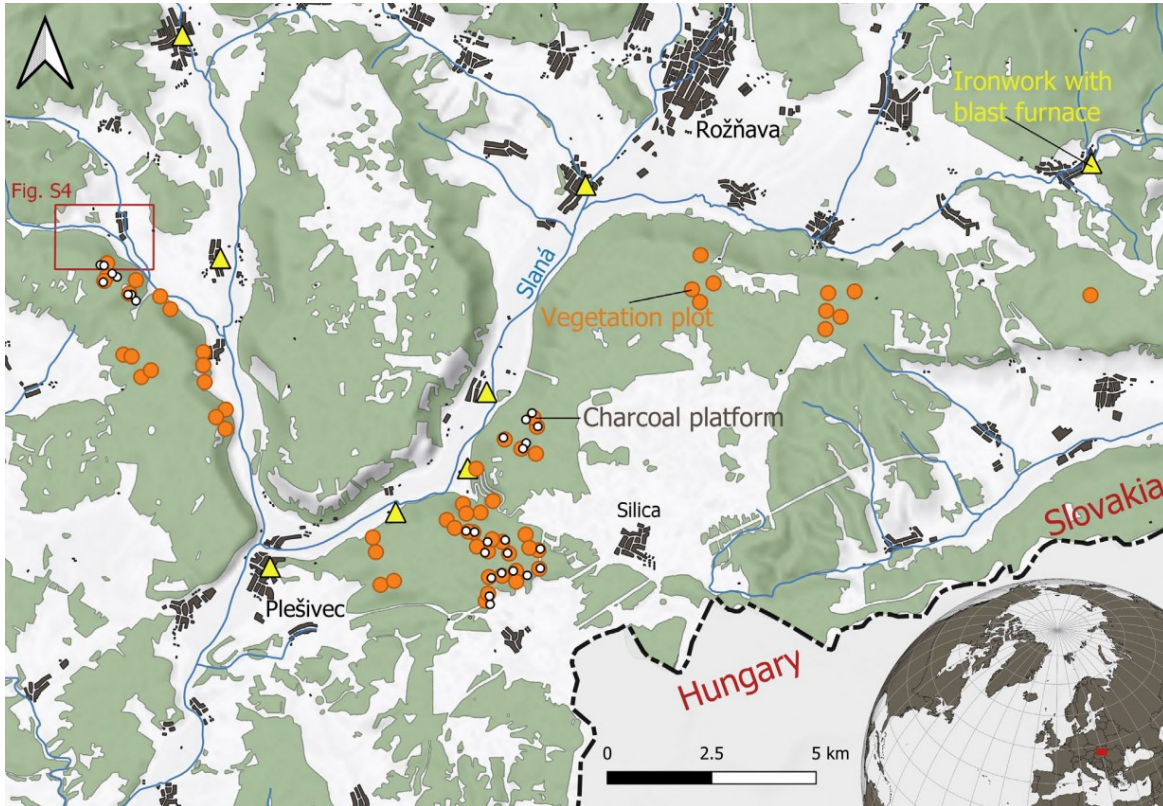
Zmena vo využívaní lesa a krajiny

drevo (drevené uhlie) bolo hlavným zdrojom energie pre priemysel

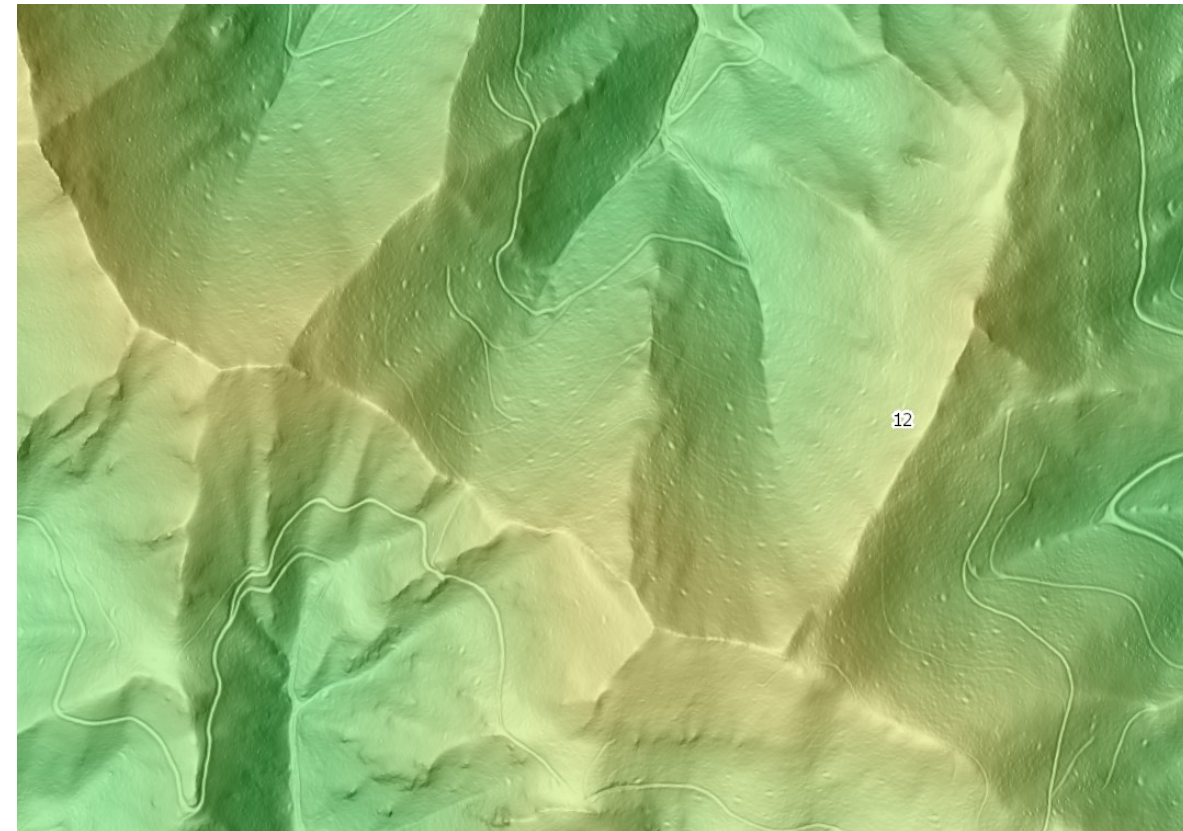
fosílna palivá nahradili drevo až koncom 19. storočia

Andrássyovské železiarne kryli 1/3 spotreby železa v Uhorsku

priem. vzdialenosť milierov 115 m

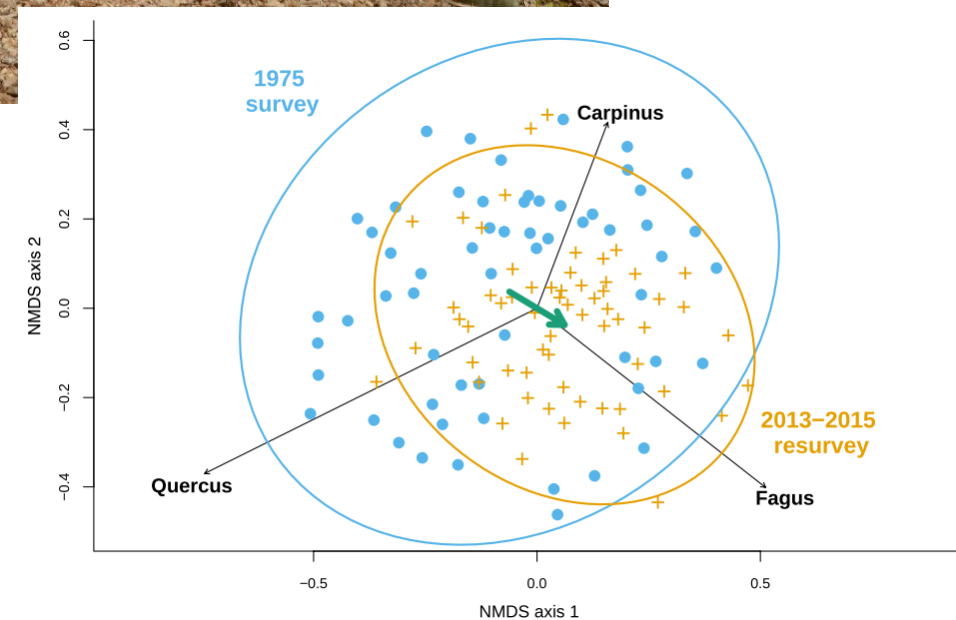
Máliš et al. 2021 *J. Veg. Sci.* 32

Mapový klient ZBGIS, terén (Veľký Žiar, obec Uhliská, Banská Štiavnica)

Pokles diverzity a zmena druhového zloženia dubín

- Zmena manažmentu od 50-tych rokov 20.st.
- Prevody nízkych lesov na lesy vysoké
- Podrastanie dubín tiennymi drevinami ako *Carpinus betulus*, *Fagus sylvatica*
- Posun druhového zloženia ku druhom tolerujúcim zatiene, náročnejším na vlhkosť a živiny
- Pokles beta diverzity (homogenizácia vegetácie v priestore)

Historický manažment ako nástroj ochrany prírody

- mnoho experimentov, vrátane dubín strednej Európy
- obnova druhového zloženia dubín prostredníctvom jednoduchého návratu ku výmladkovému obhospodarovaniu (holorub) môže byť ohrozená environmentálnymi zmenami

Journal of Applied Ecology

RESEARCH ARTICLE | Open Access |

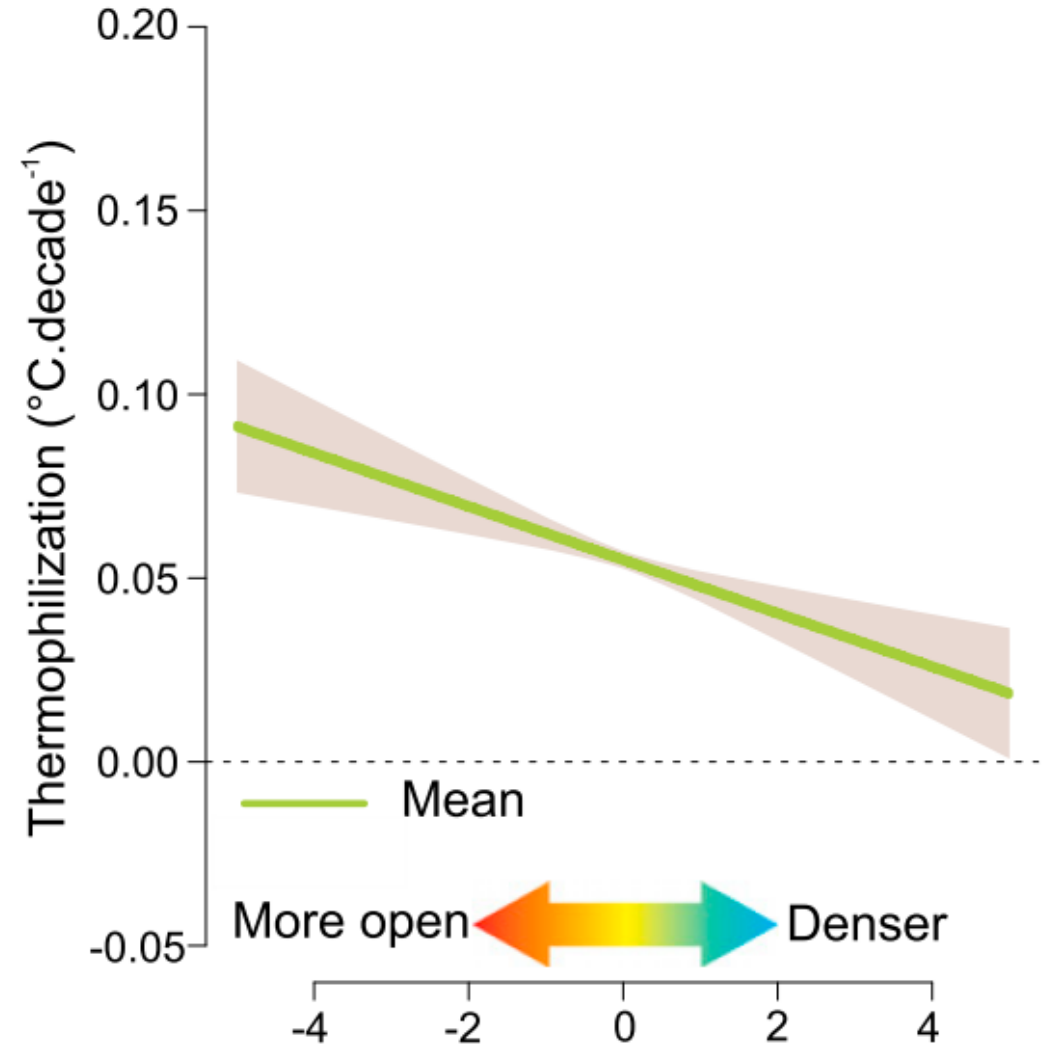
Experimental evidence that novel land management interventions inspired by history enhance biodiversity

Robert W. Hawkes , Jennifer Smart, Andy Brown, Helen Jones, Steve A. Lane, Colin Lucas, James McGill, Nick Owens, Amanda Ratier Backes, Jon R. Webb, Doreen Wells, Paul M. Dolman

First published: 24 December 2020 | <https://doi.org/10.1111/1365-2664.13827> | Citations: 2

Klimatická zmena a termofilizácia

- „Strata“ špecifickej lesnej mikroklímy kvôli výrubu stromov
- Následná termofilizácia – posun ku druhom adaptovaným na vyššie teploty

Eutrofizácia a pokles diverzity kvôli tzv. dusíkovej bombe

- Akumulácia opadu kvôli zvýšenému zápoju a depozíciám dusíka
- Hrozba prudkého uvoľnenia živín po znížení zápoja (rubnej ťažbe) kvôli rozkladu organického materiálu

Journal of Ecology

Journal of Ecology

doi: 10.1111/j.1365-2745.2011.01928.x

Driving factors behind the eutrophication signal in understorey plant communities of deciduous temperate forests

Received: 22 June 2017

Accepted: 2 November 2017

DOI: 10.1111/gcb.13980

Kris Verheyen^{1*}, Lander Baeten¹, Pieter De Frenne¹, Markus B
Jörg Brunet³, Johnny Cornelis⁴, Guillaume Decocq⁵, Hartmut
Radim Hédli⁸, Thilo Heinken⁹, Martin Hermy¹⁰, Patrick Hommel
Naaf¹³, George Peterken¹⁴, Petr Petřík¹⁵, Jörg Pfadenhauer¹⁶,
Gian-Reto Walther¹⁸, Monika Wulf¹³ and Gorik Verstraeten¹

OPINION

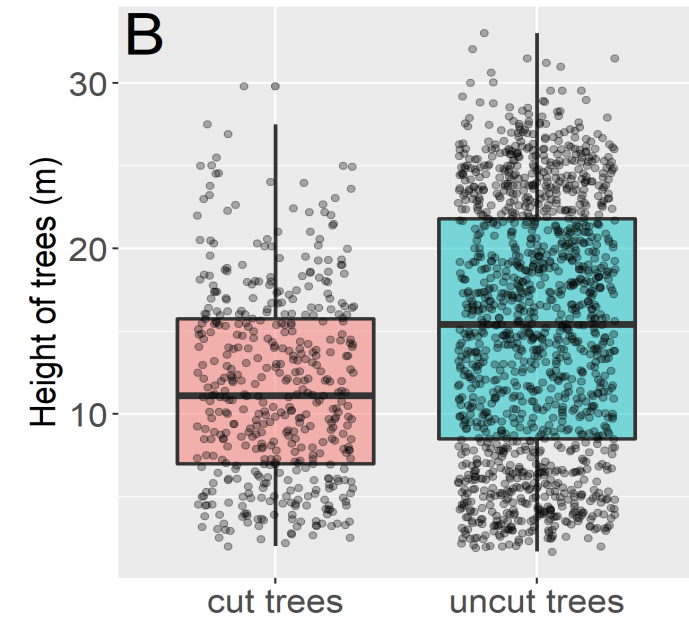
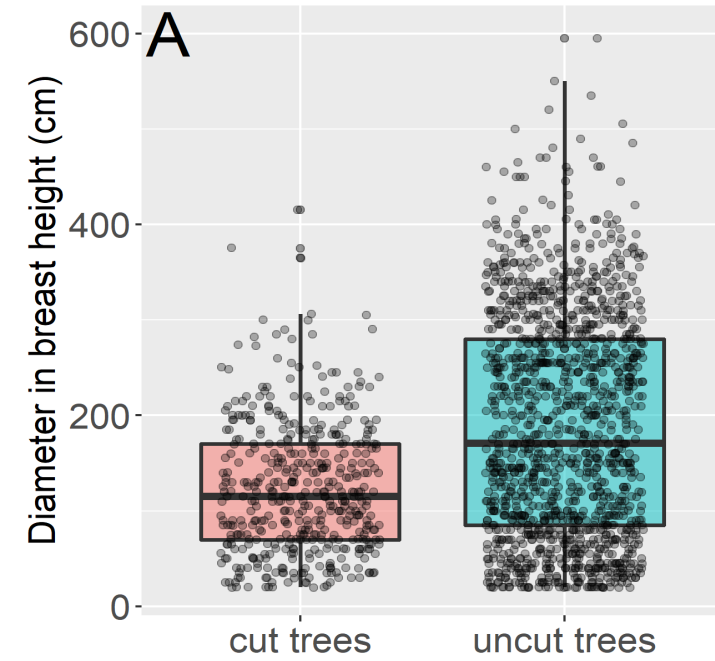
WILEY Global Change Biology

Nitrogen limitation of decomposition and decay: How can it occur?

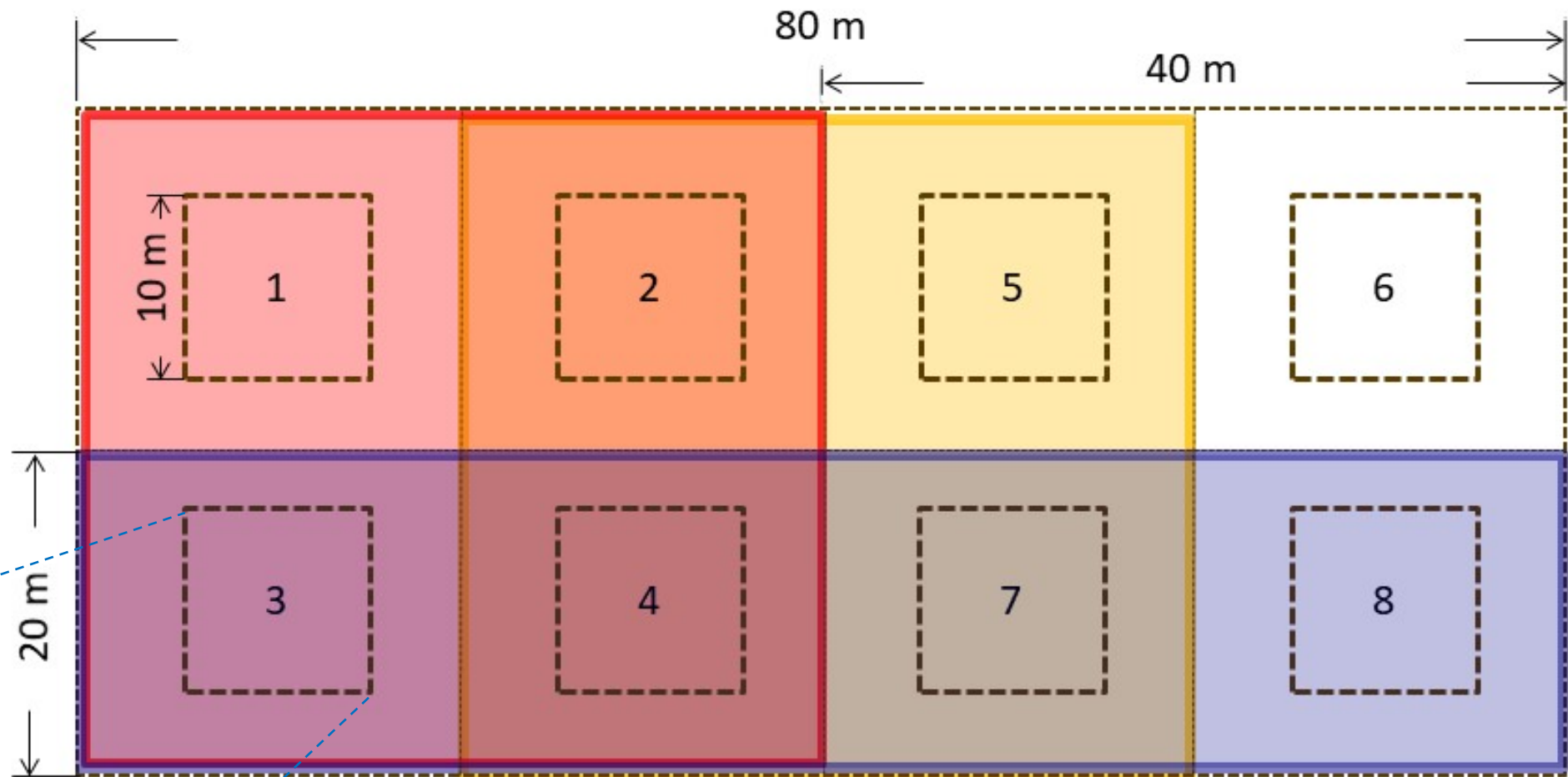
Colin Averill^{1*} | Bonnie Waring^{2*}

Redukcia zápoja – podúrovňové stromy

Experimental design

Canopy reduction: 1, 2, 3, 4

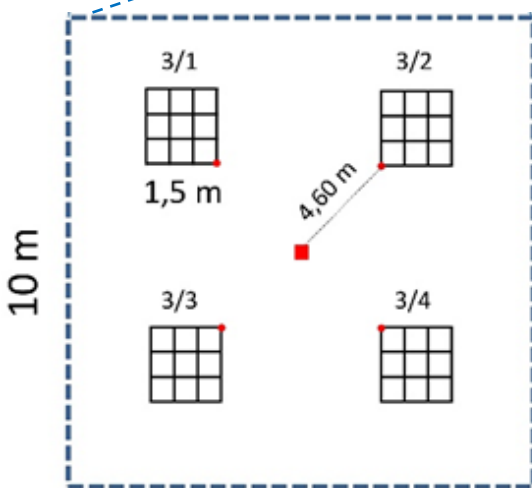
– autumn 2017

Removal of litter and regeneration: 2, 4, 5, 7

– annually in autumn

Fertilising: 3, 4, 7, 8

– annually in spring and autumn; 50 kg N/ha

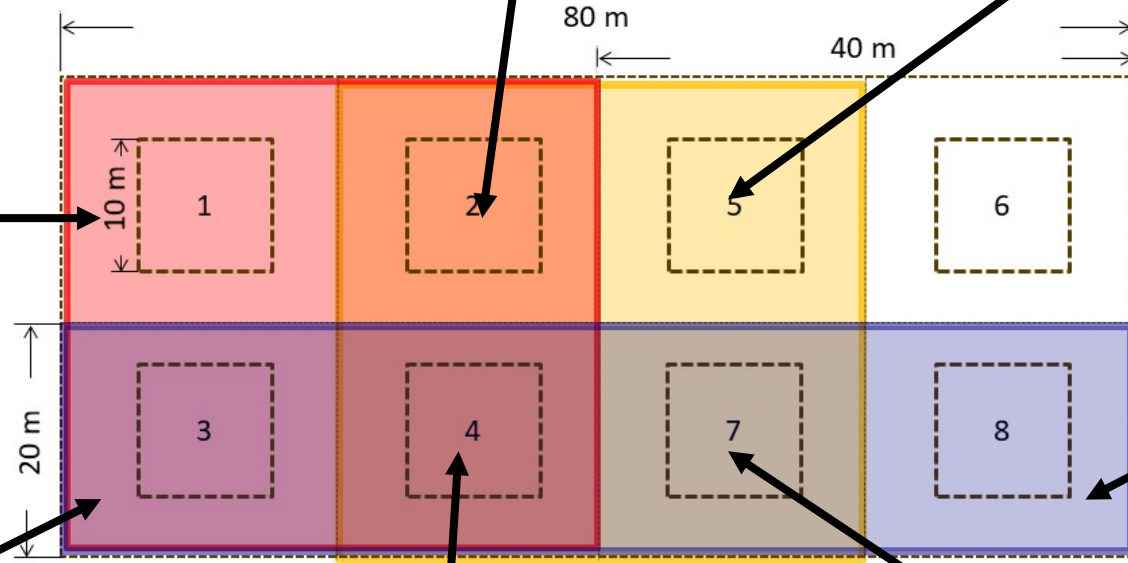
Čo testujeme?

bez dusíkovej bomby
(vyhrabaný opad),
termofilizácia?

len hrabanie – žiadna
dusíková bomba,
žiadna termofilizácia,
obnovíme druhové
zloženie len
hrabaním?

samotný efekt
hnojenia

dá sa obnoviť druhové
zloženie aj bez rúbania
len hrabaním a to pri
vysokých depozíciách
dusíka?

dusíková bomba
termofilizácia

dusíková bomba
podporená
simulovanými
depozíciami dusíka,
termofilizácia?

Canopy reduction: 1, 2, 3, 4
– autumn 2017

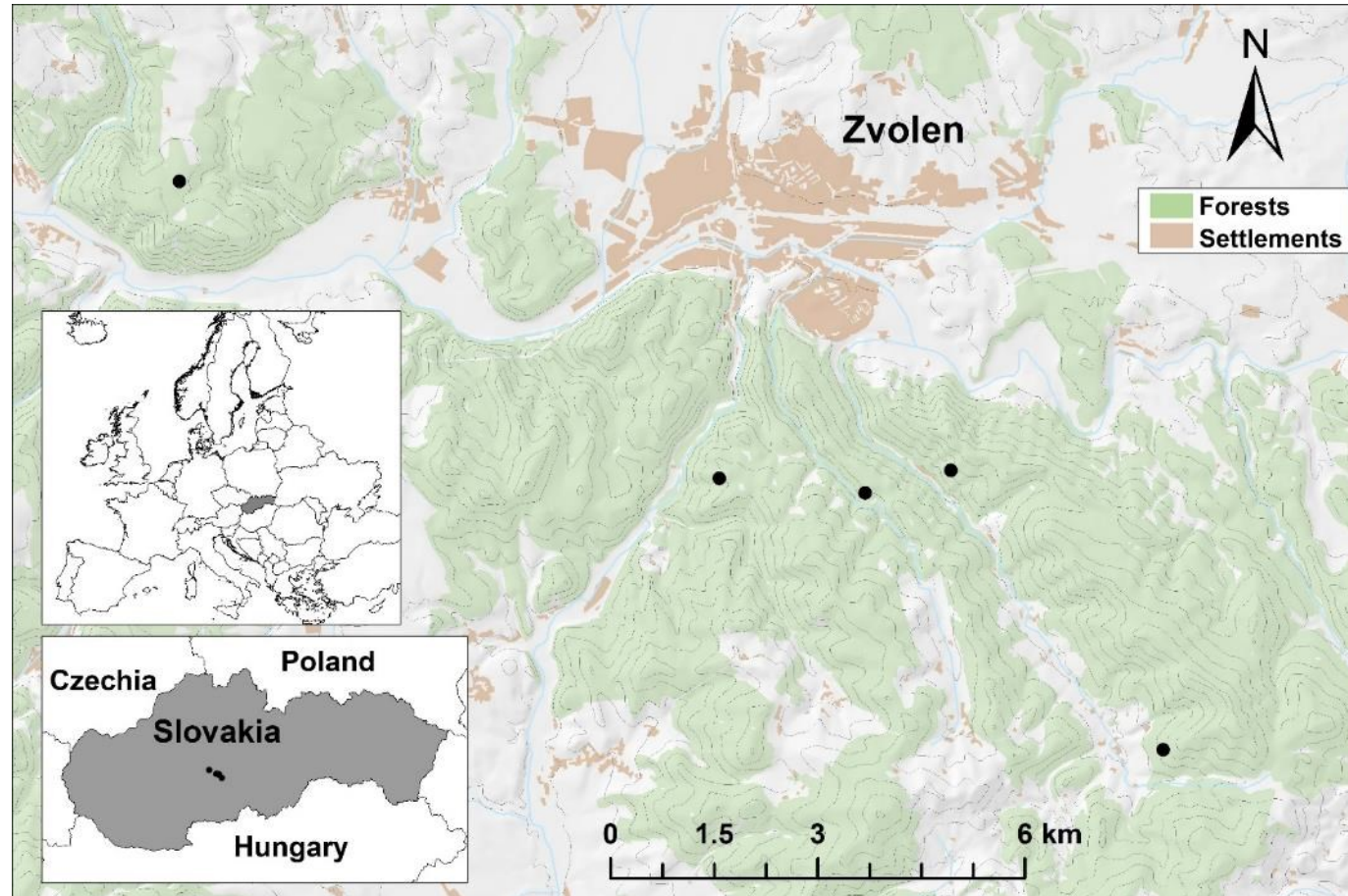
Removal of litter and regeneration: 2, 4, 5, 7
– annually in autumn

Fertilising: 3, 4, 7, 8
– annually in spring and autumn; 50 kg N/ha

bez dusíkovej bomby
(opad vyhrabaný), ale
depozície, termofilizácia?

Study site

- temperátne dubiny, dominancia *Quercus petraea* agg.
(*Carpinion betuli* Issler 1931, *Sorbo torminalis-Quercetum* Svoboda ex Blažková 1962)
- subkontinentálna klíma
- ročný úhrn zrážok 600–700 mm,
priem. ročná teplota 7–8 °C
- vulkanity (andezit)
- antropogénne depozície dusíka
6–11 kg/ha/rok
- 5 lokalít (replikácií)

Charakter vegetácie

Lokalita Kráľová

- najsuchšia
- plytká pôda
- zachované druhové zloženie

Charakter vegetácie

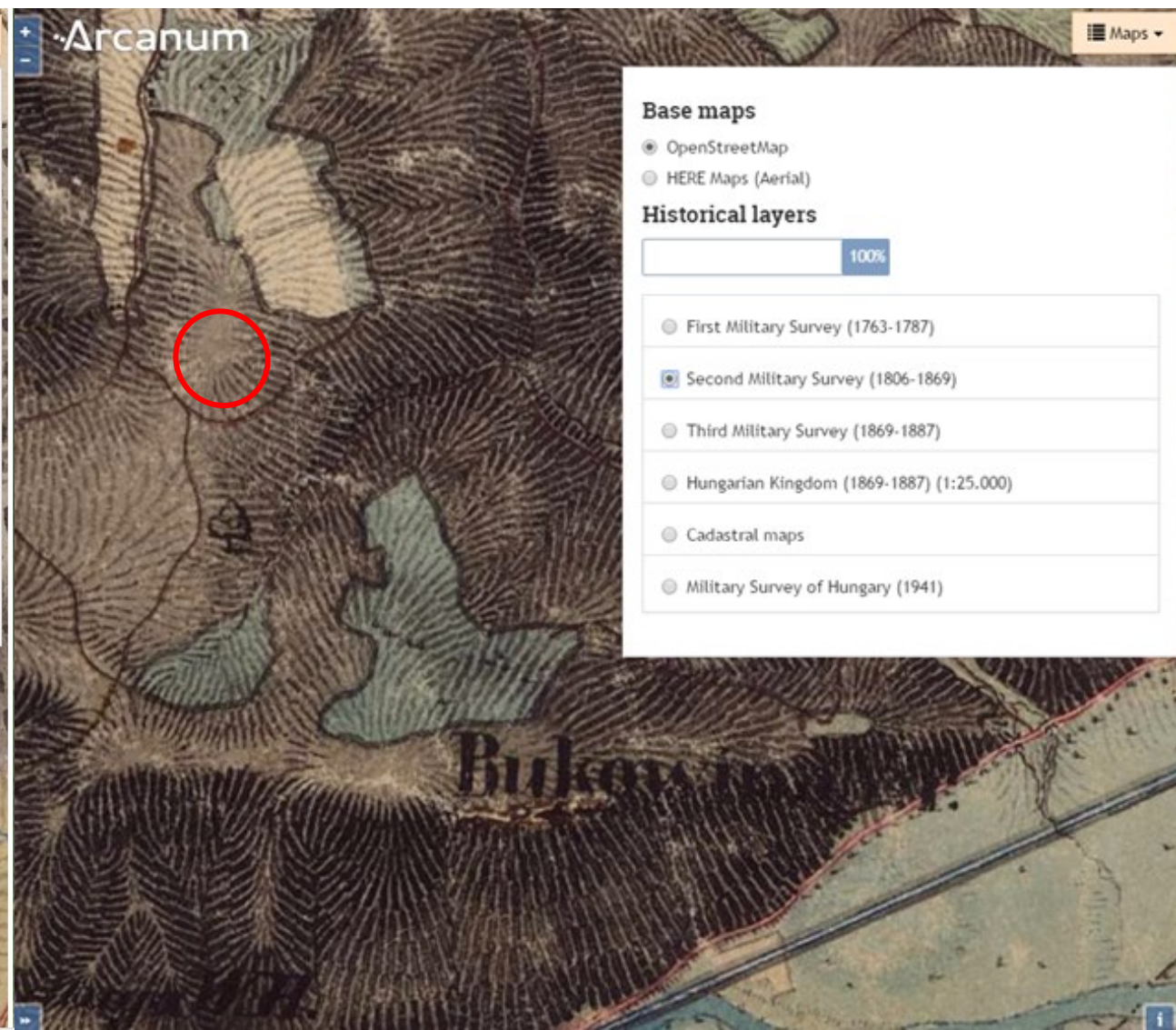
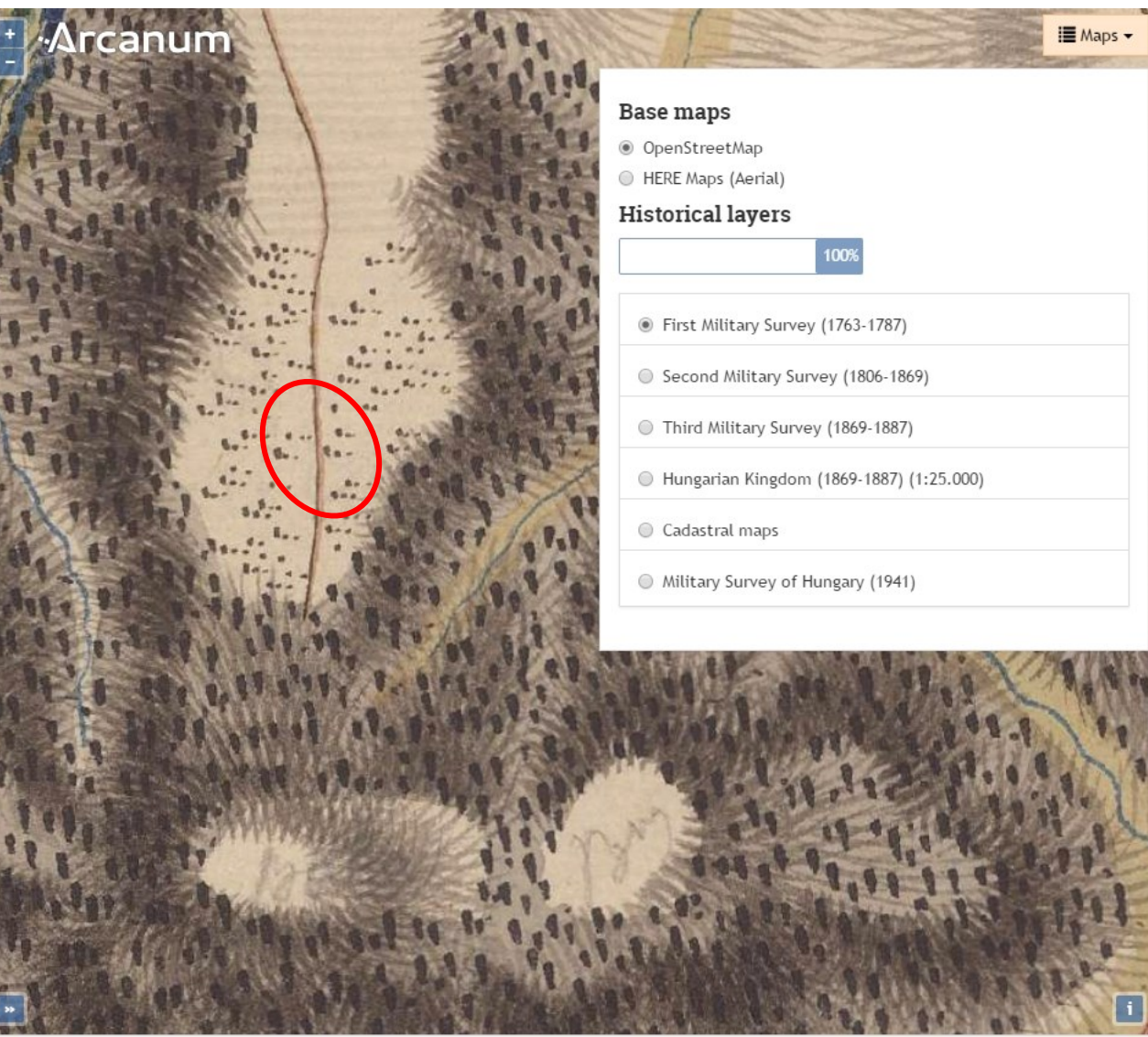
Lokalita Hrabiny

- najvlhkejšia
- hlboká pôda
- v podraсте hrab, buk
- v minulosti pasienkový les

Lokalita Hrabiny – dodnes torzá pasienkových dubov zachytených na mape z konca 18. st.

v 19. st. už les (dubový), dnes stará dubina podrastená hrabom, bukom

Čo zaznamenávame?

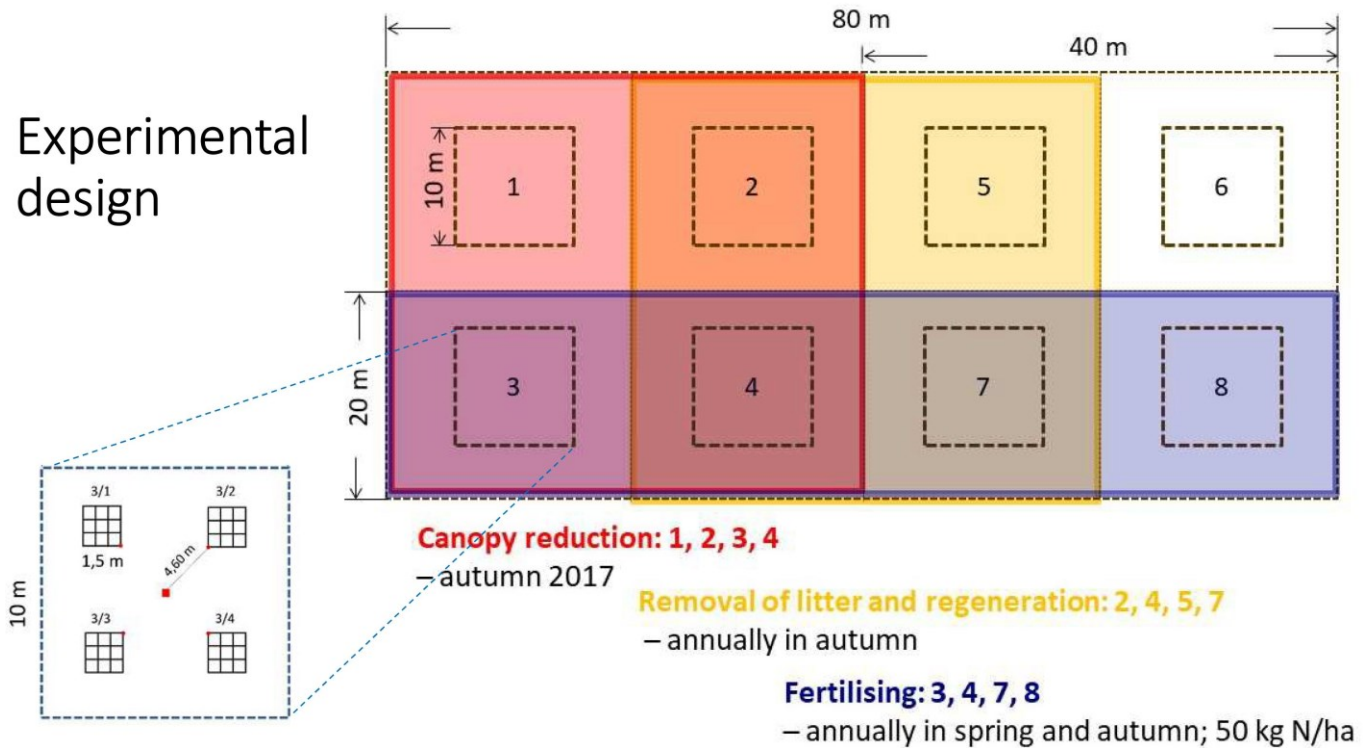
Začiatok v 2017 (referencia), máme 6 záznamov, 5 rokov vývoja

- cievnaté rastliny (Karol Ujházy a spol.)
- machorasty (Pavel Širka, 2020)
- pôdna mikrobiota (Erika Gömöryová a kol., Biolog Ekoplatne)
- pôdne rozbory (Erika Gömöryová a kol.)
- pôdna respirácia (Erika Gömöryová a kol., 2 lokality)
- pôdne charakteristiky (Marián Homolák, elektrická rezistivitná tomografia – vlhkosť pôd, 2 lokality)
- rast drevín (Michal Bošeľa, 1 lokalita, kontinuálne dendrometre)
- mikroklíma (F. Máliš a kol., merače TMS a Minikin)
- huby (Stano Glejdura, 2022)

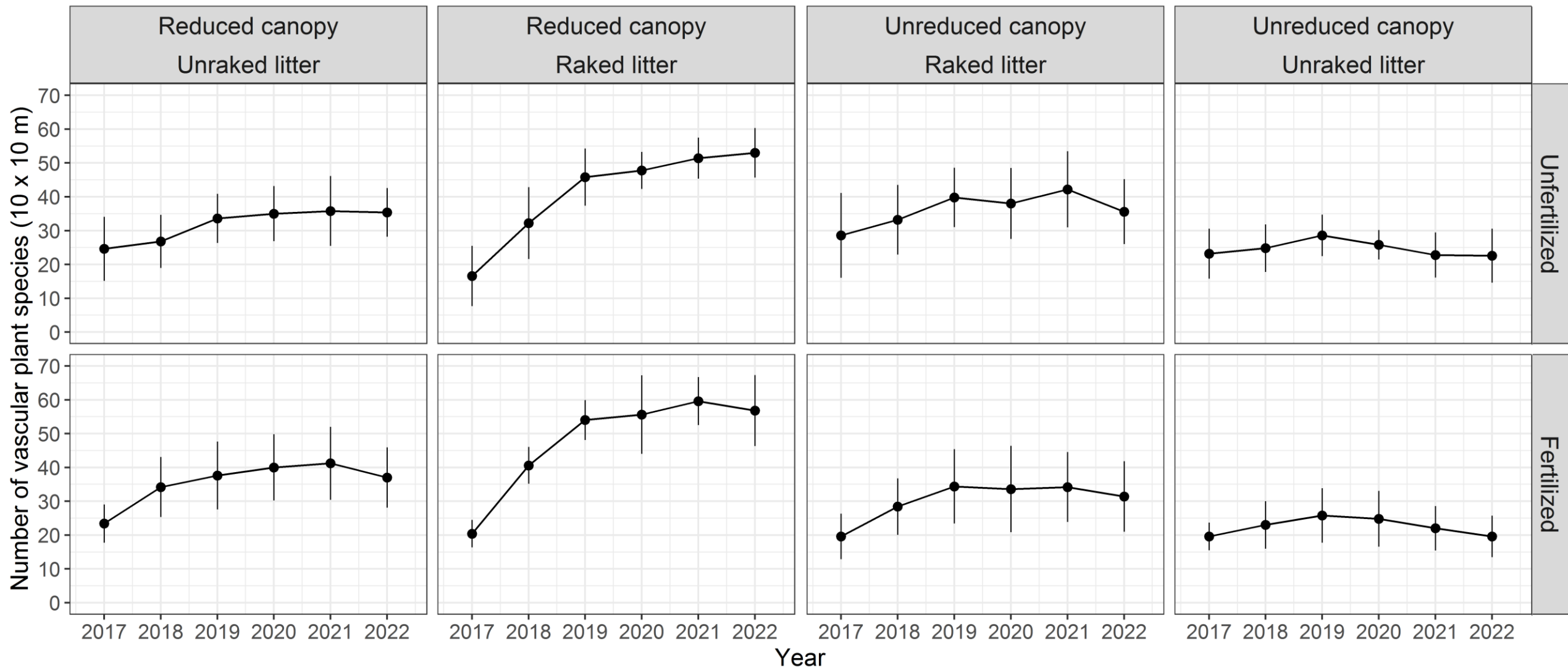

Výsledky

všetko z plôch 10 x 10 m

Zmeny v počte druhov cievnatých rastlín

Body sú priemer za lokality, línie stredná chyba (standard error)

RAKED LITTER/reduced canopy/fertilized

UNRAKED LITTER/reduced canopy/fertilized

UNRAKED LITTER/unreduced canopy/unfertilized

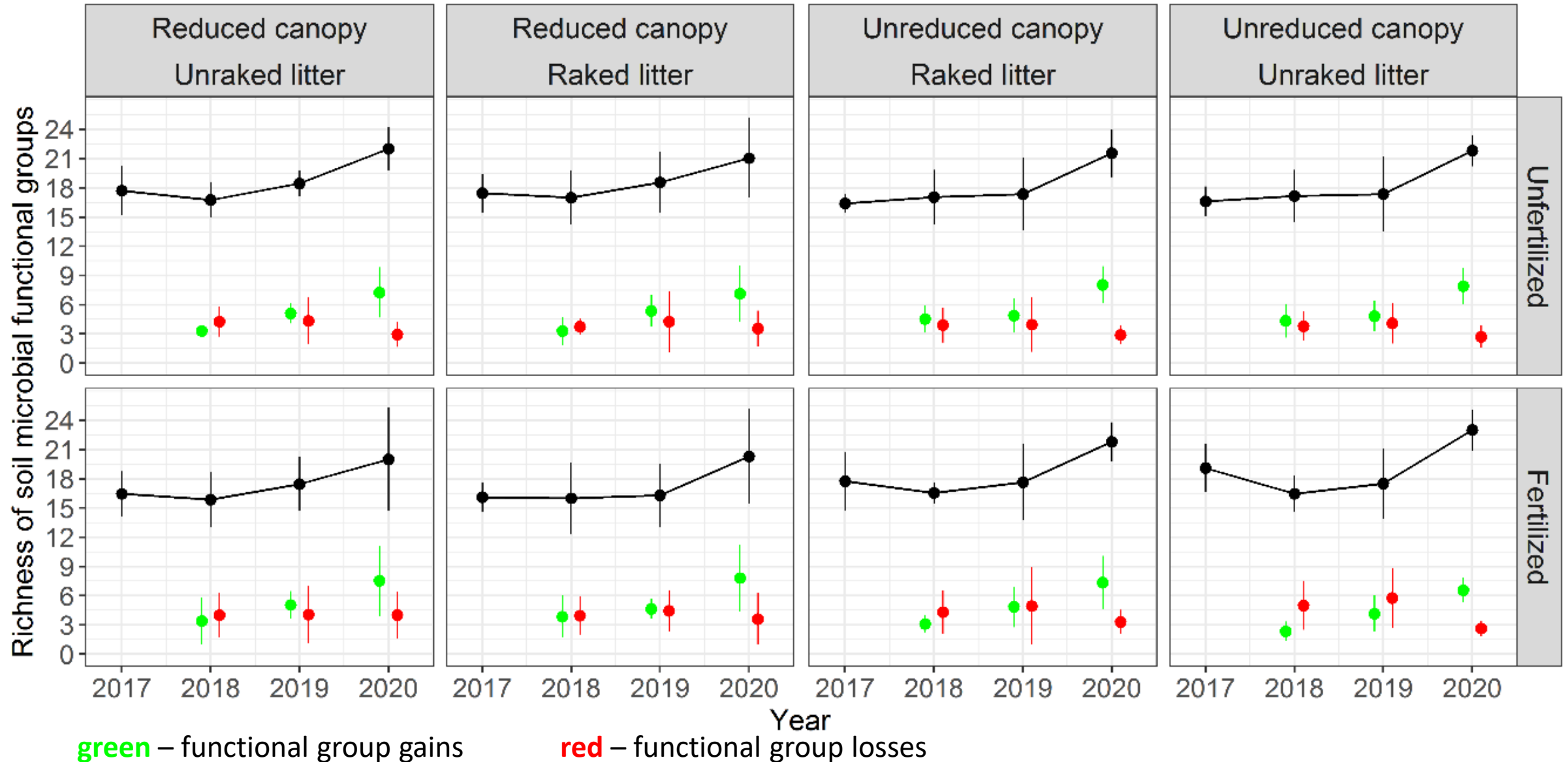
RAKED LITTER/unreduced canopy/unfertilized

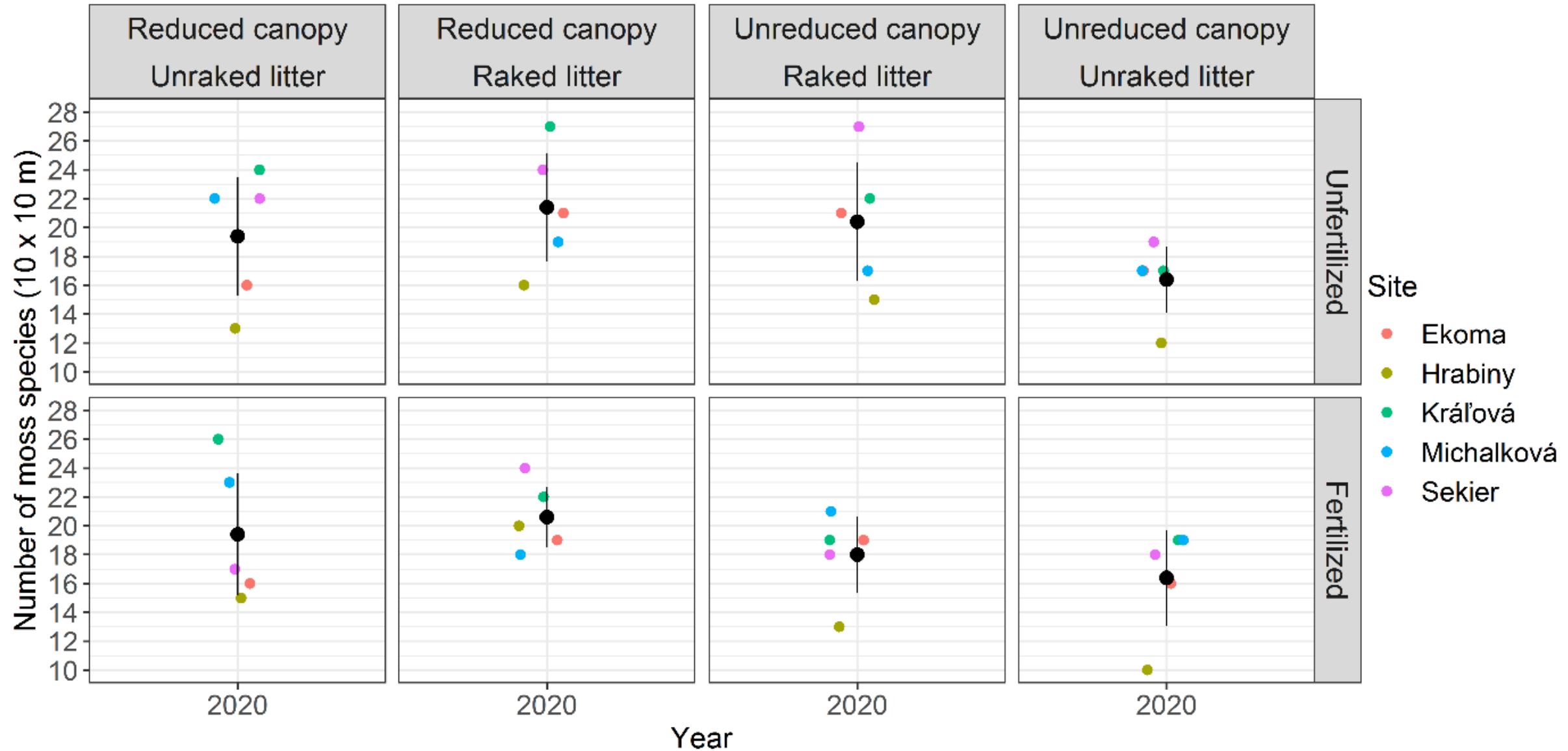
FERTILIZED/reduced canopy/raked litter

UNFERTILIZED/reduced canopy/raked litter

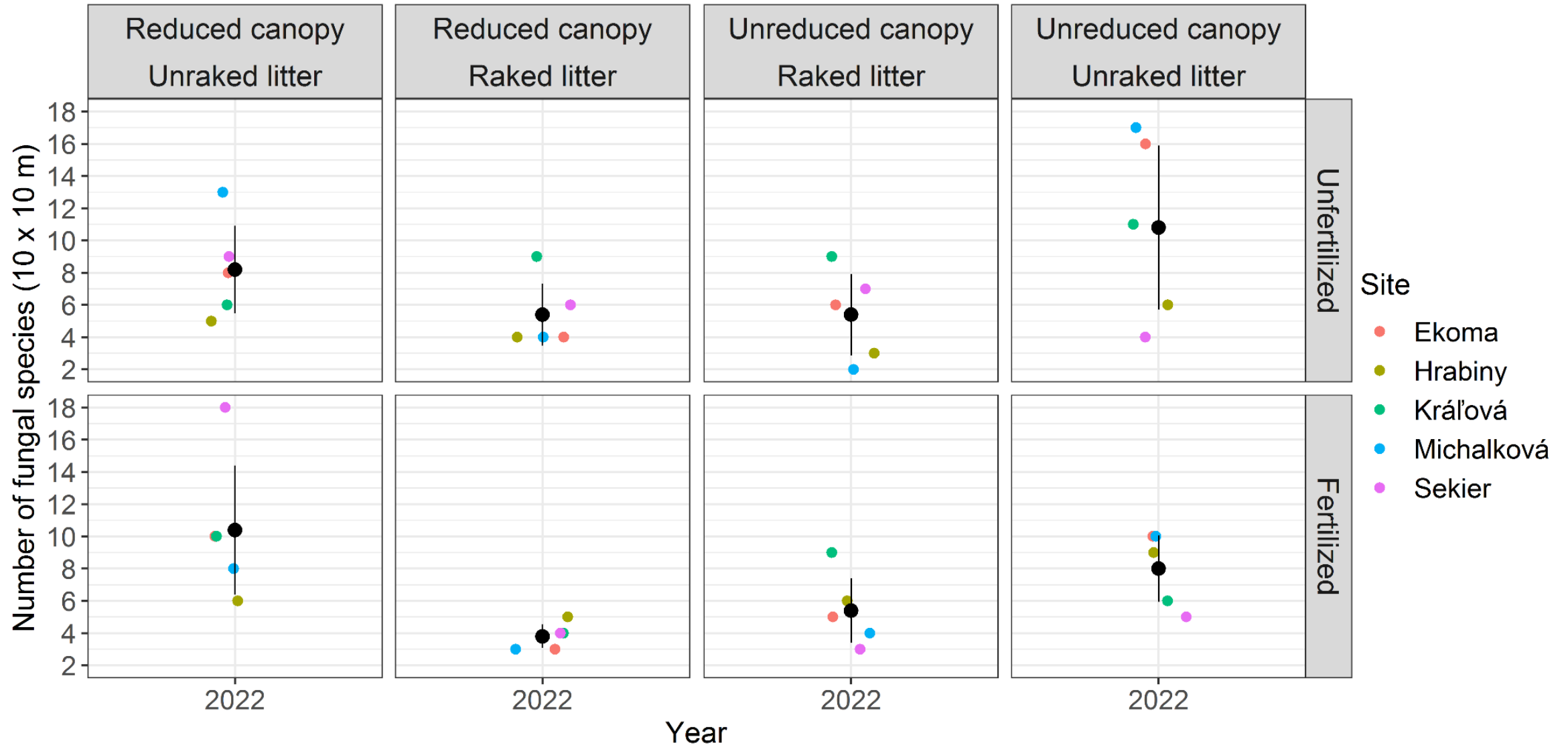
Funkčné skupiny pôdnej mikrobioty vykázali nejaký trend bez ohľadu na zásahy

Druhovú bohatosť machorastov má tendenciu byť vyššia na prerúbaných/hrabaných plochách (záznam 3 roky po zásahu)

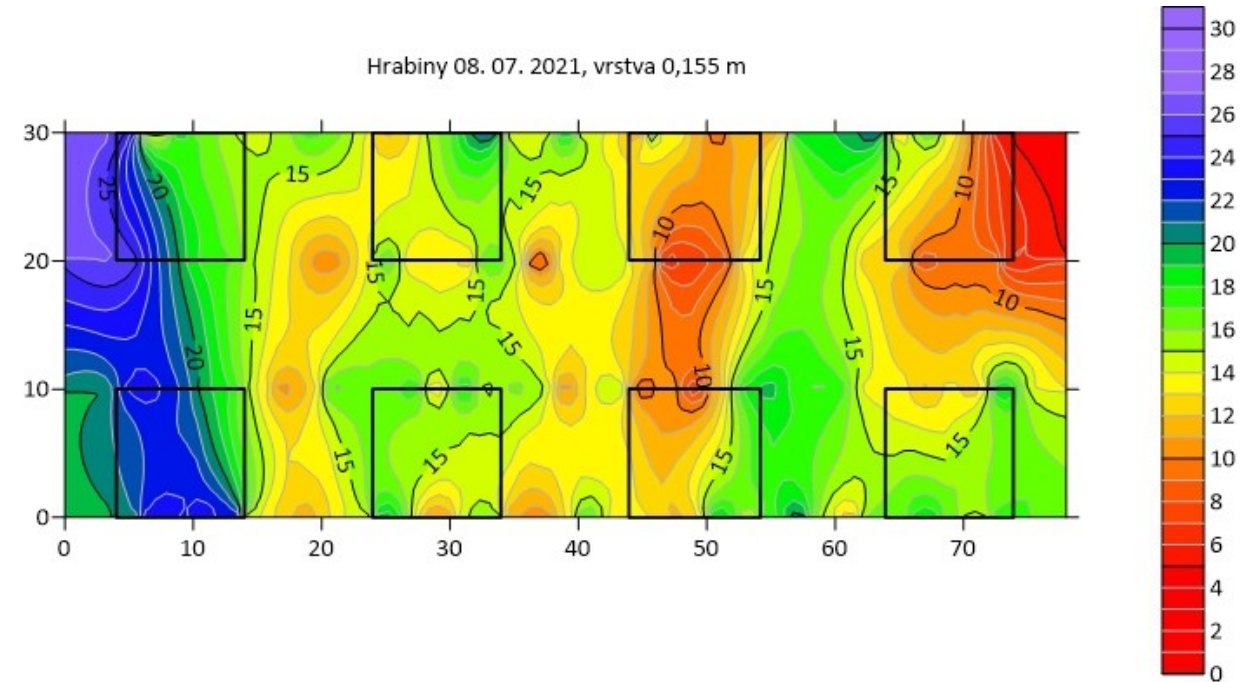
Druhovú bohatosť húb sa javí byť nižšia na hrabaných plochách – strata mikrobiotopov (odtránenie mŕtveho dreva, opadu; záznam v 2022 – 2x/rok)

Zmeny pôdnych vlastností

- hnojenie sa neprejavilo jednoznačne na C/N
- pH ovplyvnila hlavne redukcia zápoja (rúbanie) – pH stúplo
- vyhrabanie opadu zrejme spôsobuje rýchlejšie preschýnanie pôdy

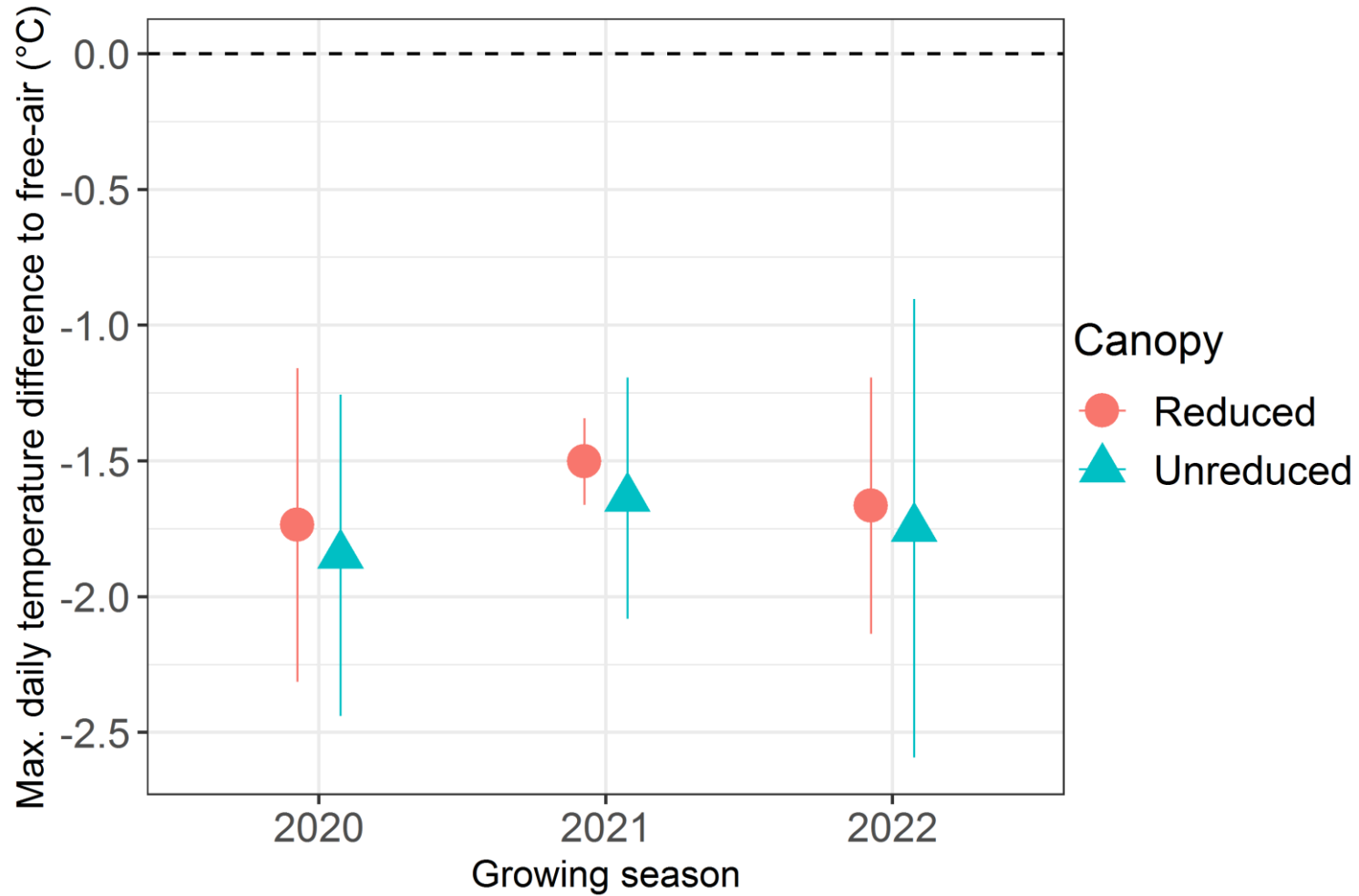

Vplyv na pôdnu respiráciu

- Hnojenie a redukcia zápoja (rúbanie) malo pozitívny vplyv na respiráciu
- Hrabanie negatívny

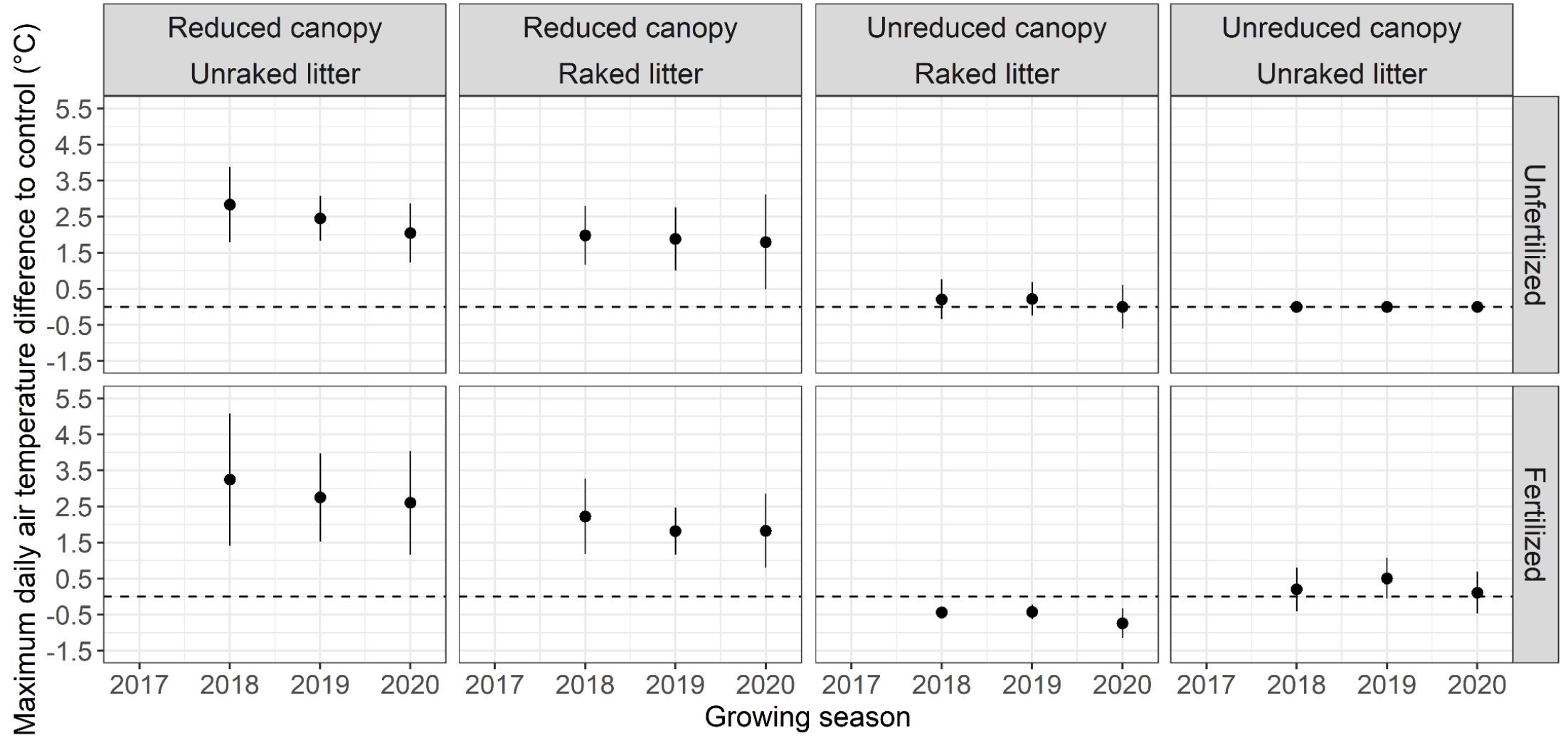
Vplyv zníženia zápoja na mikrokλίmu

- 2m nad povrchom bez signif. vplyvu

Vplyv zníženia zápoja na mikrokλίmu

- významný vplyv 10 cm nad povrchom

Termofilizácia, resp. xerofilizácia

- využitie databázy ClimPlant
- klimatické niky cievnatých rastlín Európy (cca 1000 druhov)
- k dispozícii rôzne charakteristiky niky (optimum, min., max., range; rok, veget. sezóna)

Použili sme

- max. teplota počas vegetačnej sezóny je určujúcou pre druhové zloženie temperátnych lesov (Macek et al. 2019, Landscape Ecol.)
- 5-ty percentil zrážok počas vegetačnej sezóny

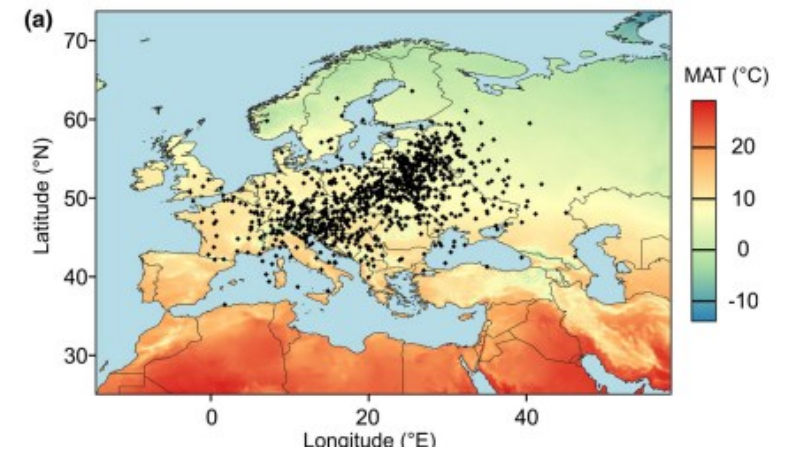
Received: 27 April 2020 | Revised: 2 February 2021 | Accepted: 18 March 2021
DOI: 10.1111/geb.13303

DATA ARTICLE

Global Ecology
and Biogeography
WILEY

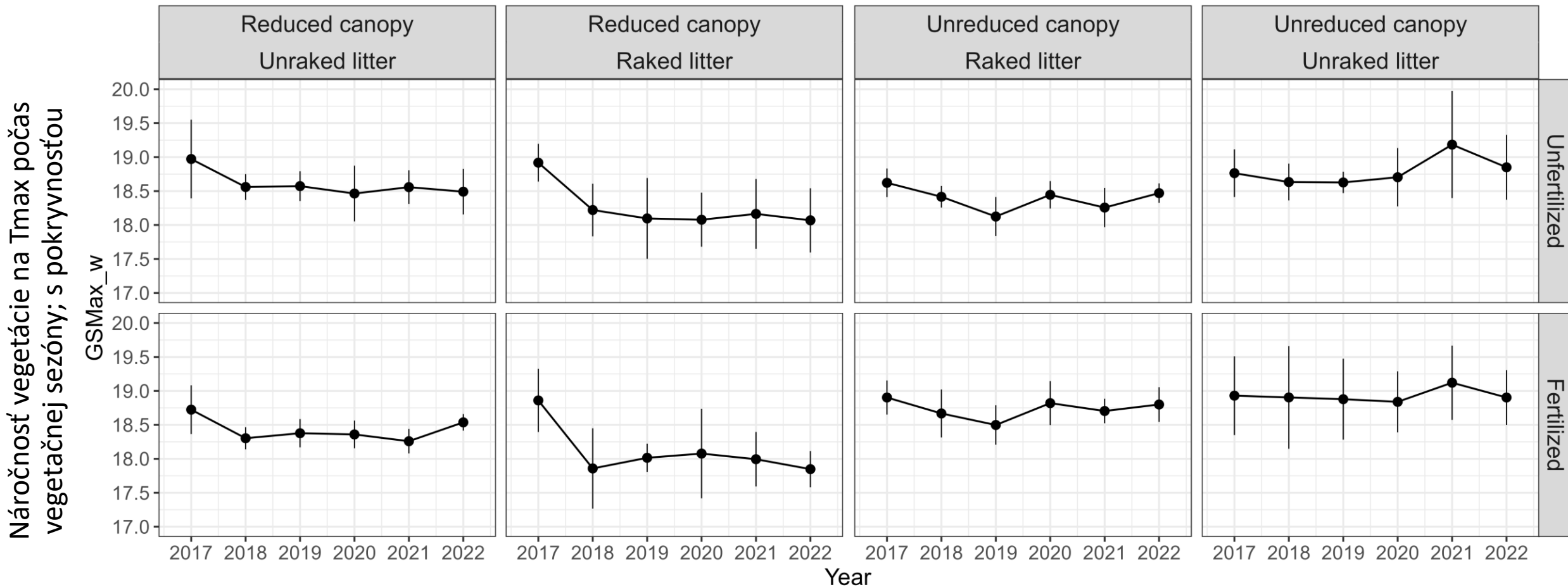
ClimPlant: Realized climatic niches of vascular plants in European forest understoreys

Pieter Vangansbeke¹ | František Máliš² | Radim Hédli³ |
Markéta Chudomelová³ | Ondřej Vild³ | Monika Wulf⁴ | Ute Jahn⁴ |
Erik Welk⁵ | Francisco Rodríguez-Sánchez^{6,7} | Pieter De Frenne¹

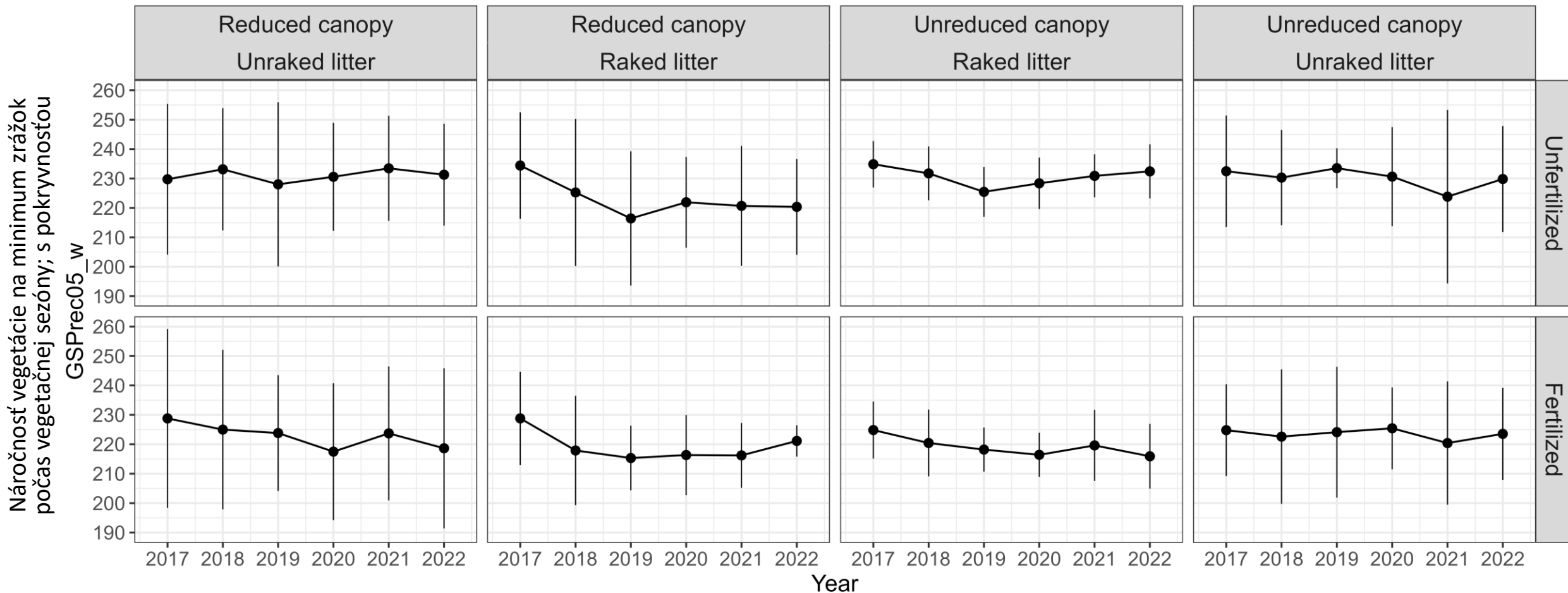
Termofilizácia, resp. xerofilizácia

- redukcia zápoja nespôsobila termofilizáciu
- v kombinácii s hrabaním skôr posun ku chladnomilnejším druhom

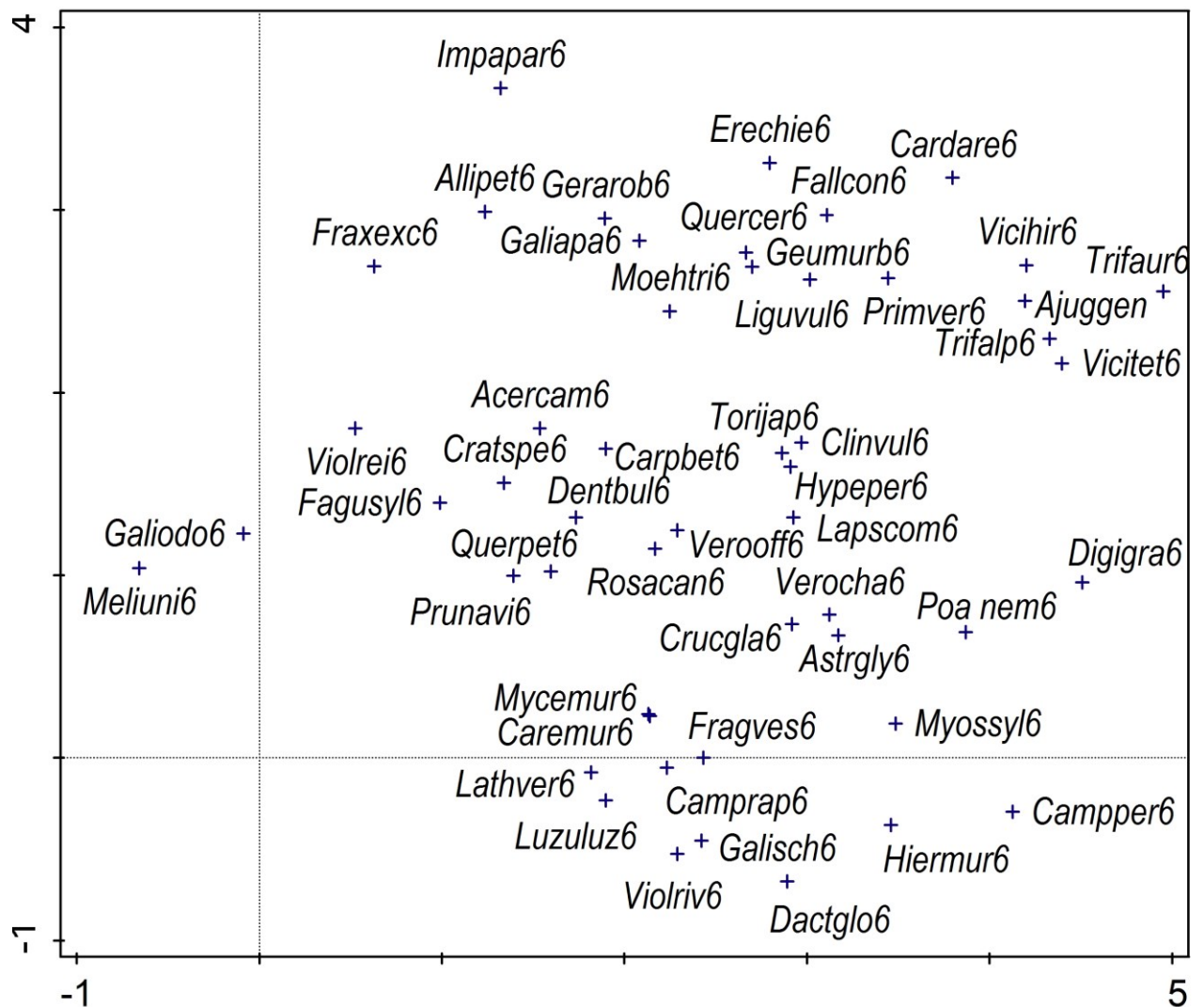
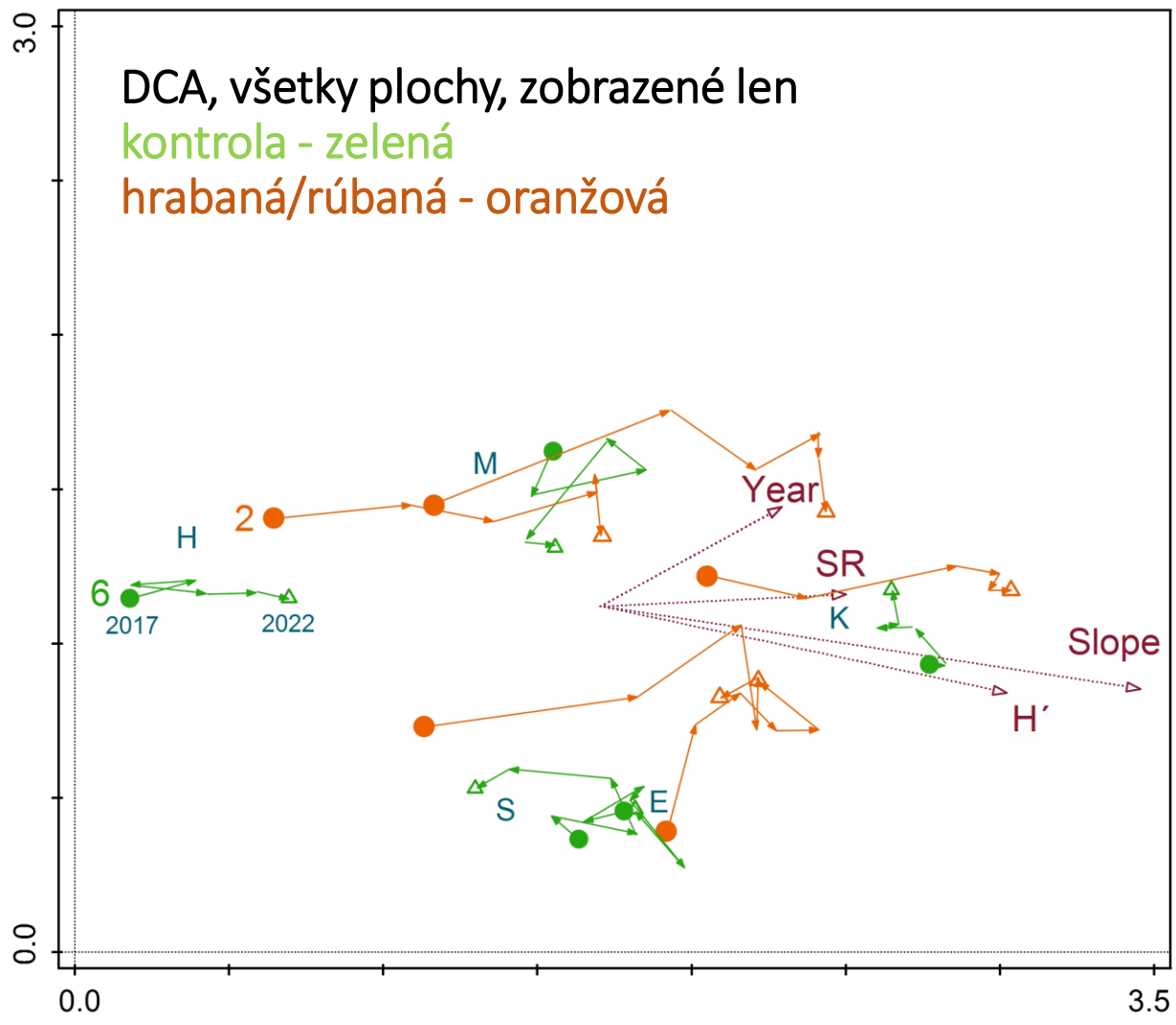

Termofilizácia, resp. xerofilizácia

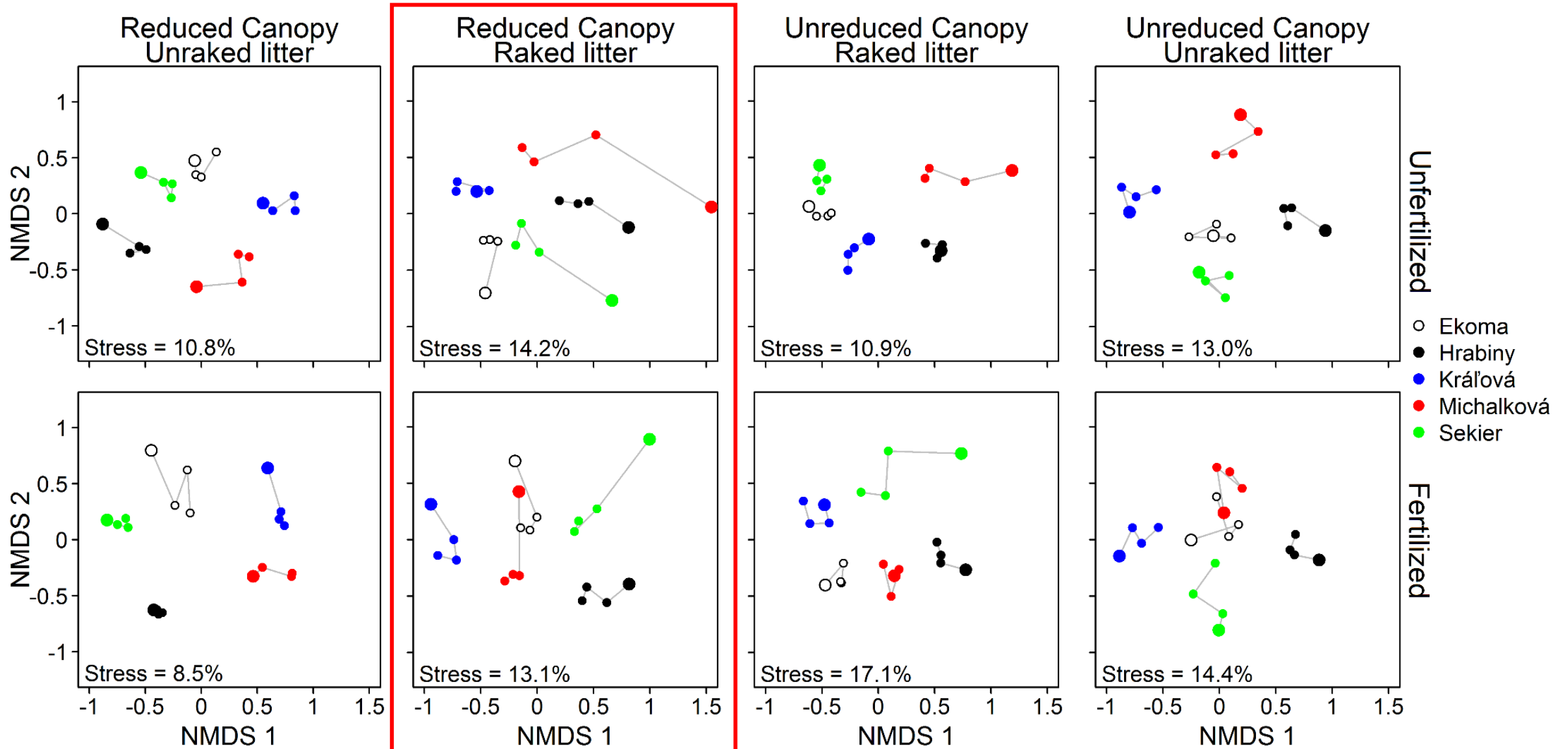
- redukcia zápoja s hrabaním viedla ku xerofilizácii
- pokles nárokov na teplotu, na vlhkosť – to je posun ku kontinentalite

Vývoj vegetácie na hrabaných/rúbaných smeruje ku druhovému zloženiu dubín

Vývoj vegetácie na hrabaných/rúbaných smeruje ku druhovému zloženiu dubín

Závery

- Aplikovanie manažmentu inšpirovaného historickým využívaním lesov, adaptovaných na aktuálne environmentálne zmeny, má veľký potenciál v ochrane prírody a obnove diverzity dubín
- Redukcia zápoja nepôsobila termofilizáciu, ani nespustila „dusíkovú bombu“
- V kombinácii s vyhrabávaním opadu vedie ku zvýšeniu kontinentálneho charakteru vegetácie, čo je vlastne obnova druhového zloženia – opak pozorovaného procesu mezofilizácie
- Simulované depozície dusíka nespôsobili výraznú stratu diverzity či zmenu druhového zloženia, avšak istý vplyv tu je... Každopádne, pozitívny efekt historického manažmentu je dosiahnuteľný napriek vysokým depozíciám

Vďaka kolegom a spoluautorom

Mariana Ujházyová, Karol Ujházy, Linda Csölleová, Juraj Cipa, Marek Kotrík, Kristína Pulišová
Erika Gömöryová, Pavel Širka, Vlastimil Knopp, Judita Kochjarová, Blažena Benčaťová, Mikuláš
Kočiš, Danica Krupová, Marek Čiliak

Work was supported by the Slovak Research and Development Agency under projects APVV-15-0270 and APVV-19-0319

SLOVAK RESEARCH
AND DEVELOPMENT
AGENCY